

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ.....	13

1. KUR'ÂN'IN METİNLEŞME TARİHİ

Mehmet Ünal

1.1. Kur'ân'ın Tanımı, Nüzûlü ve Ezberlenmesi.....	17
1.1.1. Kur'ân'ın Tanımı.....	17
1.1.2. Kur'ân'ın Nüzûlü / Vahyi.....	18
1.2. Kur'ân'ın Ezberlenmesi.....	22
1.3. Kur'ân'ın Kitaplaşması.....	25
1.3.1. Arap Yazısının Genel Durumu.....	25
1.3.1.1. İslam Öncesi Arap Yazısı ve Menşei.....	25
1.3.1.2. İslam Sonrası Arap Yazısı ve Gelişimi.....	27
1.3.2. Kur'ân'ın Yazılması.....	27
1.3.2.1. Hz. Peygamber Dönemi.....	28
1.3.2.1.1. Önceki Kitapların Yazıya Geçirilmesi ve Korunması.....	28
1.3.2.1.2. Hz. Peygamber Döneminde Kur'ân'ın Yazılması.....	28
1.3.2.2. Hz. Ebû Bekir Dönemi: Kur'ân'ın Cem Edilmesi (Mushaf Haline Getirilmesi).....	33
1.3.2.3. Hz. Osman Dönemi: Mushaf'ın Çoğaltılması ve Standardize Edilmesi.....	38
1.3.2.3.1. Mushaf'ın Çoğaltılmasını Gerektiren Nedenler.....	38
1.3.2.3.2. Mushaf'ın Çoğaltılması Faaliyetleri.....	41
1.3.2.3.3. Çoğaltılan Mushaf'ların Sayısı ve Gönderildiği Beldeler.....	44
1.3.2.3.4. Çoğaltılan Mushaf'ların Hususiyetleri.....	45
1.3.2.3.5. Özel Mushaf'ların İmha Edilmesi.....	51
1.3.2.3.6. "Asıl Kur'ân Yakıldı" İddiası.....	52
1.3.3. Mushaf'ın Noktalanması ve Harekelenmesi.....	53

2. KUR'ÂN'IN FONETİK NAKLİNİN TARİHİ (KİRÂAT İLMİ VE KISA TARİHİ)

Mehmet Ünal

2.1. Kırâat İlminin Tanımı, Konusu ve Gayesi.....	61
2.1.1. Kırâat İlminin Tanımı.....	61

2.1.2. Kırâat-Kur'ân Ayrımı.....	62
2.1.3. Kırâat İlminin Konusu.....	64
2.1.4. Kırâat İlminin Amacı.....	64
2.2. Kırâat İlminin Tarihçesi.....	64
2.2.1. Kırâat İlminin Doğuşu.....	64
2.2.2. Kırâat İlminin Gelişim Aşamaları.....	65
2.2.2.1. Hz. Peygamber Dönemi.....	65
2.2.2.2. Halifeler Dönemi.....	66
2.2.3. Kırâat İlminin Yayılışı.....	68
2.2.4. Kırâatların Yedi İle Sınırlanması.....	69
2.2.5. Kırâat İmamları.....	70
2.2.6. Kırâatların Bugünkü Durumu.....	74
2.3. Makbul Kırâatın Esasları.....	75
2.3.1. Kırâatın Senedinin Sahih Olması.....	75
2.3.2. Kırâatın Resm-i Osmânîye Muvafık Bulunması.....	76
2.3.3. Kırâatın Arap Gramerine Muvafık Bulunması.....	76
2.4. Kırâat Farklılıkların Temel Sebebi: Yedi Harf (<i>el-Ahrufu's-Seb'a</i>).....	76
2.5. Kırâatların Sınıflandırılması.....	85
2.5.1. Sahih Kırâatlar.....	85
2.5.1.1. Mütevâtir Kırâat.....	86
2.5.1.2. Meşhur Kırâat.....	86
2.5.1.3. Âhad Kırâat.....	86
2.5.2. Zayıf Kırâatlar.....	87
2.5.2.1. Âhâd Kırâatlar.....	87
2.5.2.2. Şâzz Kırâatlar.....	87
2.5.2.3. Müdrec Kırâatlar.....	88
2.5.3. Mevzû Kırâatlar.....	89

3. KUR'ÂN'IN İÇ DÜZENİ

Mehmet Ünal

3.1. Âyet.....	95
3.2. Sûre.....	97
3.3. Besmele.....	99
3.4. Cüz.....	100
3.5. Hizb.....	100
3.6. Tahmis ve ta'sîr.....	100
3.7. Secde.....	101
3.8. Fâsıla ve Âyet Başları.....	101
3.9. Secâvend.....	102

4. TEFSİRE GİRİŞ

Mehmet Ünal

4.1. Tefsir.....	107
4.2. Te'vil.....	108
4.3. Tefsir ve Te'vil Arasındaki Farklılıklar.....	109
4.4. Tercüme.....	110
4.5. Meâl.....	111
4.6. Kur'ân-ı Kerîm'in Tercüme Edilmesi.....	111

5. ERKEN DÖNEM TEFSİR FAALİYETLERİ (TABERÎ ÖNCESİ)

Zekeriya Pak

5.1. Hz. Peygamber Döneminde Tefsir.....	117
5.1.1. Hz. Peygamber'in Tefsirdeki Yeri.....	118
5.1.2. Hz. Peygamber'in Tefsir Ettiği Âyetlerin Miktarı.....	120
5.1.3. Hz. Peygamber'in Tefsirine Vesile Teşkil Eden Durumlar.....	124
5.1.4. Hz. Peygamber'in Tefsirinden Örnekler.....	124
5.2. Sahâbe Devrinde Tefsir.....	126
5.2.1. Sahâbenin Tefsirdeki Yeri.....	126
5.2.2. Sahâbenin Tefsir Metodu ve Tefsirdeki Kaynağı.....	127
5.2.3. Sahâbe Arasındaki Tefsir İhtilafları.....	129
5.2.4. Sahâbe Tefsirindeki Genel Özellikler.....	130
5.2.5. Tefsir İlminde Şöhret Kazanan Sahâbe.....	131
5.2.5.1. Abdullah b. Abbâs (ö.68/687).....	131
5.2.5.2. Abdullah b. Mes'ûd (ö.32/652).....	133
5.2.5.3. Ali b. Ebî Tâlib (ö.40/661).....	135
5.2.5.4. Ubeyy b. Ka'b (ö.19/640).....	135
5.2.6. Sahâbeden Nakledilen Tefsirin Değeri.....	136
5.3. Tâbiûn Devrinde Tefsir.....	137
5.3.1. Tâbiûnun Tefsir Metodu ve Tefsirdeki Kaynağı.....	138
5.3.2. Tâbiûn Tefsirindeki Genel Özellikler.....	139
5.3.3. Tefsir Medreseleri ve Müfessir Tâbiûler.....	139
5.3.3.1. Mekke Medresesi.....	140
5.3.3.2. Medine Medresesi.....	140
5.3.3.3. Irak Medresesi.....	140
5.3.4. Tâbiûndan Nakledilen Tefsirin Değeri.....	141
5.3.5. Tefsirde İsrâiliyyât.....	142
5.3.5.1. İsrâiliyyâtın Anlamı.....	142
5.3.5.2. Tefsire İsrâiliyyâtın Girişi ve Gelişimi.....	142
5.3.5.3. İsrâilî Rivâyetlerin Kaynağı.....	144

5.3.5.3.1. Abdullah b. Selâm (ö.43/663-664).....	144
5.3.5.3.2. Ka'bu'l-Ahbâr (ö.32/652-653).....	144
5.3.5.3.3. Vehb b. Münebbih (ö.110-114-116/728-732-734).....	145
5.3.5.3.4. Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc (ö.150/767).....	145
5.3.5.4. İsrâiliyyâta Dâir Örnekler.....	145
5.3.5.5. İsrâiliyyâtın Tefsirdeki Değeri.....	147
5.4. Tâbiûn Sonrası Tefsir Çalışmaları.....	147
5.4.1. Ali b. Ebî Talha (ö.143/760) ve Tefsir Sahifesi.....	148
5.4.2. Mukâtil b. Süleyman (ö.150/767) ve Tefsiri.....	148
5.4.3. Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî (ö.161/778) ve Tefsiri.....	150
5.4.4. Yahyâ b. Sellâm (ö.200/815) ve Tefsiri.....	151
5.4.5. Abdurrazzâk b. Hemmâm (ö.211/827) ve Tefsiri.....	151
5.5. Lüğavî (Filolojik) Tefsirler.....	153
5.5.1. Ferrâ (ö.207/822) ve <i>Me'âni'l-Kur'ân</i> 'ı.....	153
5.5.2. Ebû Ubeyde (ö.210/825) ve <i>Mecâzu'l-Kur'ân</i> 'ı.....	154
5.5.3. İbn Kuteybe (ö.276/889) ve <i>Te'vilu Müşkili'l-Kur'ân</i> 'ı.....	155

6. RİVÂYET AĞIRLIKLIL TEFİİRLER

Zekeriya Pak

6	6.1. Rivâyet Tefsiri.....	159
	6.2. Rivâyet Tefsirlerinin Temel Nitelikleri.....	162
	6.3. Rivâyet Tefsirlerinin Zaaf Yönleri.....	162
	6.3.1. Uydurma Rivâyetlerin Mevcudiyeti.....	163
	6.3.2. İsrâiliyyâtın Tesiri.....	163
	6.3.3. Senedlerin Hazfî.....	163
	6.4. Meşhur Rivâyet Tefsirleri.....	163
	6.4.1. İbn Cerîr et-Taberî (ö.310/922), <i>Câmi'u'l-Beyân an</i> <i>Te'vili'l-Kur'ân</i>	164
	6.4.1.1. Tefsirinin Değeri.....	164
	6.4.1.2. Tefsirindeki Metodu.....	165
	6.4.1.3. Tefsirindeki Diğer Özellikler.....	165
	6.4.2. İbn Ebî Hâtim (ö. 327/939), <i>Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm</i>	166
	6.4.3. Ebu'l-Leys es-Semerkandî (ö.373/983), <i>Tefsîru'l-Kur'âni'l-</i> <i>Kerîm (Tefsîru Ebi'l-Leys es-Semerkandî)</i>	167
	6.4.4. Ebû İshâk es-Sa'lebî (ö.427/1035), <i>el-Keşf ve'l-Beyân an</i> <i>Tefsîri'l-Kur'ân</i>	167
	6.4.5. Bağavî (ö.516/1122), <i>Meâlimü't-Tenzîl</i>	168
	6.4.6. İbn Atiyye (ö.546/1151), <i>el-Muharreru'l-Vecîz fî</i> <i>Tefsîri Kitâbi'l-Azîz</i>	168
	6.4.7. İbn Kesîr (ö.774/1372), <i>Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm</i>	169

6.4.7.1. Tefsirinin Değeri.....	169
6.4.7.2. Tefsirindeki Metodu.....	170
6.4.8. Abdurrahmân es-Se'âlibî (ö.875/1471), <i>el-Cevâhiru 'l-Hisân fi Tefsîri 'l-Kur 'ân</i>	170
6.4.9. Celâlüddîn es-Suyûtî (ö.911/1505), <i>ed-Dürru 'l-Mensûr fi 't-Tefsîri bi 'l-Me'sûr</i>	171
6.4.10. Cemâlüddîn el-Kâsimî (ö.1332/1914), <i>Mehâsinü 't-Te'vîl</i>	172

7. DİRÂYET AĞIRLIKLI TEFSİRLER

Fethi Ahmet Polat

7.1. Dirâyet Tefsiri.....	177
7.2. Dirâyet Tefsirlerindeki Hatalar.....	186
7.2.1. Müfessirin Önyargısına Bağlı Olarak Gerçekleşen Hatalar.....	186
7.2.2. Sadece Arapça Bilgisi ile Kur'ân'ın Tefsir Edilmesi.....	188
7.3. Örnek Dirâyet Tefsirleri.....	189
7.3.1. Ebû Mansur el-Mâturîdî (ö.333/944), <i>Te'vîlâtü Ehli's-Sunne</i>	189
7.3.2. Fahrüddîn er-Râzî (ö.606/1209), <i>Mefâtihu 'l-Ğayb (et-Tefsîru 'l-Kebîr)</i>	191
7.3.3. Kâdî Beydâvî (ö.685/1286), <i>Envâru 't-Tenzîl ve Esrâru 't-Te'vîl</i>	193
7.3.4. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1877-1942), <i>Hak Dini Kur 'ân Dili</i>	195
7.4. Dirâyet Ağırlıklı Tefsir Ekolleri.....	198
7.4.1. Klasik Tefsir Ekolleri.....	199
7.4.1.1. Lüğavî (Filolojik) Tefsir Ekolü.....	199
7.4.1.2. Fıkhî Tefsir Ekolü.....	203
7.4.1.3. İşârî Tefsir Ekolü.....	204
7.4.1.4. Mezhebî Tefsir Ekolleri.....	206
7.4.1.4.1. Havâric.....	207
7.4.1.4.2. Mu'tezile.....	208
7.4.1.4.3. Şia.....	210
7.4.1.4.3.1. İsnâ Aşeriyye/İmâmiyye/Ca'feriyye.....	210
7.4.1.4.3.2. Zeydiyye.....	211
7.4.1.4.3.3. Bâtıniyye/İsmâiliyye.....	212
7.4.2. Çağdaş Tefsir Ekolleri.....	213
7.4.2.1. Bilimsel Tefsir Ekolü.....	213
7.4.2.2. Islâhî Tefsir Ekolü.....	215
7.4.2.3. İnkılâbî Tefsir Ekolü.....	216
7.4.2.4. Edebî/Beyânî Tefsir Ekolü (<i>et-Tefsîru 'l-Edebî</i> ya da <i>et-Tefsîru 'l-Beyânî</i>).....	217
7.4.2.5. Konulu Tefsir Ekolü (<i>et-Tefsîru 'l-Mevdûi</i>).....	219

8. TEFSİRİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÖRNEK TÜRKÇE MEÂLLER

Fethi Ahmet Polat

8.1. Batı'daki Gelişmelerin Müslümanların Kur'ân Algısına Etkisi.....	227
8.2. Yeni Bir Tefsir Usûlüne Doğru Tartışmalar.....	229
8.3. Modern Dilbilimsel Tartışmalar.....	234
8.3.1. Semantik (Anlambilimi).....	234
8.3.2. Semiyotik/Semiyoloji (Göstergebilimi).....	235
8.3.3. Hermeneutik (Yorumsamacılık/Yorumbilimi).....	236
8.4. Tefsirde Tarihselci Söylem.....	237
8.5. Modernizmin Etkisi Altında Kur'ân'ı Yorumlayan İslam Düşünürleri.....	239
8.6. Kur'ân'ı Merkeze Alan Öze Dönüşçü Söylemler.....	244
8.7. Nüzûl sırasına Göre Tefsir Yazma Teşebbüsleri.....	249
8.7.1. Muhammed İzzet Derveze (1888-1984) <i>et-Tefsîru'l-Hadîs</i>	250
8.8. Türkçedeki Meâl-Tefsir Çalışmaları.....	251
8.8.1. Muhammed Esed (1900-1992), <i>Kur'ân Mesajı</i>	252
8.9. Örnek Türkçe Meâller.....	253
8.9.1. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1877-1942), <i>Hak Dini</i> <i>Kur'ân Dili Meâli</i>	257
8.9.2. Ömer Rıza Doğrul (1893-1952), <i>Tanrı Buyruğu</i>	257
8.9.3. Hasan Basri Çantay (1887-1964), <i>Kur'ân-ı Hakîm ve</i> <i>Meâl-i Kerîm</i>	258

9. OSMANLI GELENEĞİNDE TEFSİR FAALİYETLERİ

Mahmut Ay

9.1. Yaygın Eğitimde Tefsir Faaliyetleri.....	265
9.1.1. Câmî ve Tekkelerde Tefsir Dersleri.....	265
9.1.2. Sarayda Tefsir Dersleri: Huzur Dersleri.....	267
9.2. Örgün Eğitimde Tefsir Faaliyetleri.....	269
9.3. Yazılı Tefsir Faaliyetleri.....	276
9.3.1. Telifler.....	276
9.3.1.1. Tefsir Çalışmaları.....	276
9.3.1.1.1. Tam Tefsirler.....	276
9.3.1.1.2. Eksik Tefsirler.....	289
9.3.1.1.3. Sûre Tefsirleri.....	291
9.3.1.1.4. Âyet Tefsirleri.....	293
9.3.1.1.5. Hâşiyeler.....	293
9.3.1.2. Usûl-i Tefsir, Ulûmu'l-Kur'ân ve Tefsir Tarihi.....	296
9.3.2. Tercümeleler.....	299
9.3.2.1. Kur'ân Tercümeleri.....	299
9.3.2.2. Tefsir Tercümeleri.....	300
9.4. Genel Değerlendirme.....	302

10. ULÛMU'L-KUR'ÂN (KUR'ÂN İLİMLERİ)*Mesut Okumuş*

10.1. Mekkî ve Medenî.....	316
10.1.1. Mekkî ve Medenî Ölçütleri.....	317
10.1.2. Mekkî - Medenî Âyetleri ve Sûreleri Bilmenin Faydaları.....	318
10.1.3. Mekkî - Medenî Âyetler ve Sûreler Arasındaki Farklar.....	318
10.1.4. Mekkî ve Medenî Sûrelerin Sayısı.....	320
10.1.5. Nüzul Sırasına Göre Mekkî ve Medenî Sûreler.....	322
10.2. Esbâbu'n-nüzul.....	326
10.2.1. Sözlük ve Terim Anlamı.....	326
10.2.2. Sebeb-i Nüzûlü Bilmenin Yolu.....	326
10.2.3. Sebeb-i Nüzûlü Bilmenin Yararları.....	327
10.2.4. Farklı Rivâyetler Arasında Tercih.....	329
10.2.5. Kaynak Eserler.....	331
10.3. Nâsîh ve Mensûh.....	332
10.3.1. Neshin Sözlük ve Terim Anlamı.....	332
10.3.2. Neshin Varlığını Kabul Edenler.....	334
10.3.3. Neshin Varlığını Reddedenler.....	338
10.3.4. Kaynak Eserler.....	341
10.4. Muhkem ve Müteşâbih.....	342
10.4.1. Muhkem ve Müteşâbih'in Sözlük ve Terim Anlamı.....	342
10.4.2. Kur'ân'da Muhkem, Müteşâbih ve Te'vil Kavramları.....	344
10.4.3. Kaynak Eserler.....	347
10.5. el-Hurûfu'l-mukatta'a.....	348
10.5.1. el-Hurûfu'l-mukatta'a'nın Anlamı Konusunda Selef Alimlerinin Görüşü.....	349
10.5.2. el-Hurûfu'l-mukatta'a'nın Anlamı Konusunda Halef Alimlerinin Görüşü.....	350
10.5.3. Kaynak Eserler.....	355
10.6. Fevâtihu's-suver.....	355
10.6.1. Fevâtihu's-Suver'in Anlamı.....	355
10.6.2. Sûre Başlangıçlarının Tasnifi.....	356
10.6.3. Kaynak Eserler.....	358
10.7. Aksâmu'l-Kur'ân.....	358
10.7.1. Anlamı ve Mahiyeti.....	358
10.7.2. Kur'ân'da Yemin Edilen Konular.....	359
10.7.3. Kur'ân'da Yemin Türleri.....	360
10.7.4. Kaynak Eserler.....	361
10.8. İ'câzu'l-Kur'ân.....	362
10.8.1. İ'câzın Kelime ve Terim Anlamı.....	362
10.8.2. Kur'ân'ın İ'câz Yönleri.....	363
10.8.3. Kaynak Eserler.....	369
10.9. Hakikat ve Mecaz.....	370

10.9.1. Hakikat ve Mecaz Tanımları.....	370
10.9.2. Kur'ân'da Mecaz Türleri.....	372
10.9.3. Kaynak Eserler.....	373
10.10. Garîbu'l-Kur'ân.....	374
10.10.1. Garîb Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı.....	374
10.10.2. Garîbu'l-Kur'ân'a Yaklaşımlar.....	376
10.10.3. Kaynak Eserler.....	379
10.11. Müşkilü'l-Kur'ân.....	380
10.11.1. Müşkil Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı.....	380
10.11.2. Müşkile Yol Açan Sebepler.....	382
10.11.3. İşkâli Giderme Yolları.....	384
10.11.4. Kaynak Eserler.....	385
10.12. Mubhemâtu'l-Kur'ân.....	386
10.12.1. Sözlük ve Terim Anlamı.....	386
10.12.2. Kur'ân'da Mubhemâtın Bulunma Sebepleri.....	386
10.12.3. Kaynak Eserler.....	390
10.13. Mücmel ve Mübeyyen.....	390
10.13.1. Mücmel Kavramı ve Tanımı.....	390
10.13.2. Mücmeli Doğuran Sebepler.....	391
10.13.3. Mübeyyen Kavramı ve Tanımı.....	393
10.14. Kur'ân-ı Kerîm'de Hitaplar.....	394
10.15. Vücûh ve Nezâir.....	401
10.15.1. Vücûh ve Nezâirin Tanımları.....	401
10.15.2. Vücûh ve Nezâir Örnekleri.....	402
10.15.3. Kaynak Eserler.....	404
10.16. Emsâlu'l-Kur'ân.....	405
10.16.1. Mesel Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı.....	405
10.16.2. Emsâlu'l-Kur'ân'ın Gayesi.....	406
10.16.3. Kur'ân'da Emsal Türleri.....	407
10.16.4. Emsâlu'l-Kur'ân Kaynakları.....	409
10.17. Kısasu'l-Kur'ân.....	409
10.18. Tekrâru'l-Kur'ân.....	411
10.19. Âyetler ve Sûreler Arasındaki Tenâsüb.....	414
10.19.1. Tenâsübün Mânâsı ve Alanı.....	414
10.19.2. Tefsirlerde Tenâsübün Gelişimi.....	416
10.19.3. Kaynak Eserler.....	417
10.20. Kur'ân'ın Faziletleri.....	418
10.20.1. Fedâilu'l-Kur'ân'ın Tanımı.....	418
10.20.2. Kur'ân'ın Bütünüyle İlgili Fazilet Hadisleri.....	418
10.20.3. Belirli Sûrelerin ve Âyetlerin Faziletine Dâir Hadisler.....	420
10.20.4. Kaynak Eserler.....	423
ŞAHİS ADLARI DİZİNİ.....	427
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ.....	441

ÖNSÖZ

Bütün dünyada İslami ilimlere yönelik bir ilgi artışı gözlenmektedir. İslam kültür mirası hangi dinden ya da milletten olursa olsun entelektüel kesimlerin en azından merakını celbetmektedir. Dünyanın en saygın üniversiteleri ve kurumları ‘Islamic Studies’ alanına, dikkat çeken bir ihtimam göstermeye başladılar. Bir yandan tertiplenen sempozyumlar, konferanslar ve desteklenen karşılıklı iş birlikleri, diğer yandan Batı’da açılan müstakil enstitüler, fakülteler bunun somut göstergeleridir. Bu ilgi artışı için özel bir sebep aramak abestir: Varlığa dâir en küçük bir ayrıntıyı bile ilme konu eden medenî bir dünya, bütün zamanların en zengin kültür hazinelerinden birini ıskalayamazdı. Aslında aksi bir gelişme izah gerektirirdi. Müslümanlar olarak bunun Yüce Rabbimizin bir lütfu olduğunu da müdrükiz. Ona hamd ediyoruz. Yine rehberimiz Muhammed Aleyhisselam’a salat ve selam ediyor, bu güne kadar onun izinden gidenleri saygıyla anıyoruz.

Yarınlar için umut verici bu gelişmeler Türkiye’deki İslami ilimler alanının uzmanlarına tarihî bir sorumluluk yüklemektedir. İlahiyat fakültelerindeki akademisyenler bir taraftan mezkur gayr-i müslim dünyanın bu yöndeki ihtiyaçlarını gidermek ve hatalarını, zaaflarını tashih etmek; diğer taraftan da sayıları yetmişe ulaşan ilahiyat fakültelerindeki genç ilim taliplerinin İslami ilimlerle sağlıklı bir zeminde buluşmalarını sağlamak sorumluluğuyla karşı karşıyadırlar.

İslami ilimler alanında ‘tefsir’ daima çok ilgi görmüştür. Akademik dünyada bu ilginin somut verileri bulunmaktadır. Sadece lisans eğitimi düzeyinde değil, yüksek lisans ve doktora başvurularında da ‘tefsir’e memnuniyet verici bir talep vardır. Bu yoğun talebin, tefsir alanını tanıtan ‘giriş/medhal/mukaddime/introduction’ türü daha fazla ve daha nitelikli eserlerin telifini gerektireceği çok açıktır.

Muhtelif ilahiyat fakültelerinde görev yapan beş tefsir akademisyeni bu yönde bir irade ortaya koyarak ilgili câmiaya hitap eden mütevazi bir ‘el kitabı’ hazırlamayı düşündüler.

Kırâat alanındaki uzmanlığıyla öne çıkan Doç. Dr. Mehmet Ünal (Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi), Kur’ân ve kırâat ilminin tarihine yoğunlaştı. Ünal, benzer eserlerde daha çok tefsir tarihinin ve *Ulûmu’l-Kur’ân*’ın gölgesinde kalan bu iki sahada beklenenden daha fazla ayrıntıya girmeyi hedefledi. Ayrıca mevcut Mushaf yapısını kendine özgü ıstılahlarını öne çıkararak tanıtmaya gayret etti.

Prof. Dr. Zekeriya Pak (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) erken dönem tefsir tarihine ve rivâyet tefsirlerine odaklandı.

Böylece hicri ilk asırlardan itibaren Kur'ân'ın ilme nasıl konu edildiğini, onu yorumlama sürecinin nasıl başladığını göstermeye çalıştı. Bu bağlamda tefsir faaliyetleri sırasında Kur'ân'ın en erken muhataplarının Kur'ân algısını önceleyen rivâyet müfessirlerini ve eserlerini tetkik etti. Pak, çok fazla ayrıntıya girmeyen bir yöntem izledi.

Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat (Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) bu projedeki katkısına, kişisel yaklaşımlarını Kur'ân yorumuna özgürce katmak isteyen dirâyet müfessirlerini ve eserlerini gözler önüne sererek başladı. Daha sonra özellikle Müslüman dünyanın son asırlardaki buhranlı dönemlerinde Kur'ân ile girdiği iletişimi mercek altına aldı. Buhrandan kurtuluşun bir aracı olarak görülen Kur'ân yorumlama eğilimlerini irdeledi. Nihâyet son dönemde öne çıkarılan metin analiz yöntemlerini değerlendirdi.

Projede görev alan en genç akademisyen Yard. Doç. Dr. Mahmut Ay (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi), tefsir tarihi kitaplarında genellikle ihmal edilen bir târihi kesit üzerinde durdu. Osmanlı geleneğindeki tefsir faaliyetleri onun konusuydu. Osmanlı devletinin gerek eğitim kurumlarında gerekse Osmanlı halkı nezdinde tefsir ilminin nasıl bir işlev îfa ettiğini belirlemeye çalıştı. Ay, tefsirde öne çıkan isimleri tanıtarak Osmanlı ulemasının tefsir faaliyetlerindeki ve eserlerindeki özellikleri tespit etmeye çaba harcadı. Osmanlı tefsir faaliyetlerini “özgünlük” ilkesi çerçevesinde değerlendirdi.

Prof. Dr. Mesut Okumuş (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi), tefsir usulü içinde önemli bir yer tutan *Ulûmu'l-Kur'ân* konularını tahlil etmeye gayret etti. Kur'ân'ı doğru anlayabilmek için bilinmesi icap eden usul kaidelerinin gerek tarihi, gerekse kitâbiyâtı onun incelediği alanlardı. Yine bu alanda eser telif etmiş ulemanın tanıtımını üstlendi. Ayrıca bu alanın ihmal edilmesinin ne tür yanlış anlamalara sebebiyet vereceğini serdetmeyi amaçladı. Son tahlilde Kur'ân metninin doğru anlaşılabilmesi için geliştirilen metodolojiden uzak kalma girişimlerini ilmî ölçüler içinde yorumladı.

Elinizdeki esere katkı sunan mezkur akademisyenler alana mütevazı bir katkı sunmayı hedeflediler. Aynı zamanda bu eseri geliştireceklerini taahhüt etmektedirler. Ben de eserin gerek teknik gerekse içerik bakımından gelişmesi ve olgunlaşması için elimden geleni yapacağımı ifade etmek isterim. Son olarak, ‘Tefsir El Kitabı’nın da içinde yer aldığı ilahiyat temel alanlarına yönelik el kitabı hazırlama projesini yürüten Prof. Dr. Eyüp Baş’a ve Grafiker Yayınları ailesine teşekkür ediyorum. Gayret bizden Tevfîk Allah’tandır.

Prof. Dr. Mehmet Akif Koç
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Ankara, Eylül 2012

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

‘Tefsir El Kitabı’nın 2012 tarihinde yayınlanan ilk baskısında Kitab’ın geliştirileceğini taahhüt etmiştik. Bu yeni baskı için uzman değerlendirmeleri ve yeni okumalar ışığında değişiklikler yaptık. Bu değişikliklerden burada zikredilmesi gerekenler şunlardır:

Prof. Dr. Mehmet Ünal İkinci Bölüm’de yer alan “Kıraat Farklılıklarının Sebepleri Olarak Öne Sürülen Diğer İddialar” başlığını alt başlıklarıyla birlikte kaldırdı.

Prof. Dr. Zekeriya Pak tanıttığı rivâyet tefsirlerine İbn Ebî Hâtim er-Râzî’yi (ö. 327/939) de dahil etti. Yine Pak, Ebu’l-Leys es-Semerkindî’nin (ö. 383/993) tefsirinin ilk baskıda yanlış kaydedilen ismini düzeltti.

Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat bir taraftan tanıttığı klasik tefsirler hakkında daha ayrıntılı bilgi verirken, diğer taraftan da “Modern Dilbilimsel Tartışmalar” başlığı altında verdiği bilgileri daha özet olarak takdim etti.

‘Tefsir El Kitabı’nın ikinci baskısındaki en büyük değişiklik *ulûmu’l-Kur’ân* bölümünde gerçekleşti. Bu bölümün yazarı Prof. Dr. Mesut Okumuş, “Mekkî ve Medenî”, “Kur’ân-ı Kerîm’de Hitaplar”, “Âyetler ve Süreler Arasındaki Tenâsüb” ve “Kur’ân’ın Faziletleri” konularına ilk defa yer verdi. Yine, birinci baskıda bu bölümde yer alan konuları çok daha geniş bir biçimde kaleme aldı. Sözelimi, “Mekkî ve Medenî” konusunun son alt başlığında sûrelerin iniş sıralarına dâir meşhur tasnif biçimlerinin ayrıntılı bir tablosunu bulacaksınız.

Kitap’ta ismi geçen şahıslarından sonra ölüm tarihlerini verme konusunda mübalağalı davrandığımız düşünülebilir. Bu noktada Kitab’ın hedef kitlesi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu Kitap, esas itibarıyla ilahiyat fakültelelerinin lisans öğrencilerine tefsir alanında bir alt yapı sağlamak amacıyla hazırlandı. Bu yolla öğrencinin/okurun zihninde bir tarih bilinci oluşturmanın daha kolay olacağını düşündük.

Özelde tefsir alanına genelde İslâmî ilimlerin tamamına hitap eden oturmuş bir yazım geleneğimizin bulunmayışı bu kitabın hem hazırlanmasındaki hem de yayım aşamasındaki en önemli sorun idi. Özellikle Arapça kökenli kelimeleri Türkçe’de kullanırken *inceltme işareti/şapka* kullanımı önemli bir sorundur. Üstelik bu kelimelerden bazılarını orijinal formunda, bazılarını ise değiştirerek telaffuz ediyoruz. Daha da önemlisi bazı kelimeleri aldığı ek sebebiyle hem orijinal formunda hem de değiştirerek kullanıyoruz. Mesela, dilimizde “Sebeb-i nüzul rivâyetleri” derken ‘u’ uzatılmadan okunuyor. Ancak “Sebeb-i nüzûlü bilmenin yolları” derken ‘u’ aslî formuna uygun biçimde uzatarak okunuyor. Genel olarak, dilimizdeki kullanımları dikkate alarak uzatma işareti kullanma yoluna gittik. Bu sebeple aynı ke-

limeyi farklı biçimlerde yazmak zorunda kaldığımız durumlar oldu. Yine İlâhiyat câmiasının neşriyatına bakarsak ‘u’ ve ‘ü’ kullanımı konusunda bir karmaşanın varlığını hemen fark ederiz. Bu sorun da elinizdeki çalışmaya kısmen yansdı. Son tahlilde, ‘Tefsir El Kitabı’nın bütünüyle tutarlı ve sistemli bir yazım tekniğiyle yayınlanabildiğini söyleyemeyiz.

Kesintisiz ilahiyat eğitiminin yarım asrı geçtiği ülkemizde câmiamızın ortak bir yazı dili geliştirmesi en acil ihtiyaçlarımız arasındadır. Okuru yormayacak, bizim şartlarımıza uygun bir transkripsiyon sistemi üzerinde durmamız bu sorunun çözümüne ciddi bir katkı sağlayabilir. Kitabın bir sonraki baskısında bu yönde bir çalışma yapmayı planlıyoruz. Yine, imam hatip lisesi mezunu lisans öğrencilerimizin dahî İslami ilimlere âit terminolojiye, hatta 20-30 sene önceki imam-hatip lisesi eğitiminin diline ne kadar yabancı olduklarını üzülerək müşahede ediyoruz. Bu sorunu aşmak için de kitabın bir sonraki baskısına bir ‘kavramlar sözlüğü’ koymayı istiyoruz.

‘Tefsir El Kitabı’nda bazı konuları kitabın muhtelif bölümlerinde tekrarlamak zorunda kaldık. Çünkü tefsir ilminin tarihini usûlünden, güncel sorunlarını klasik dönem ihtilaflarından kesin bir çizgiyle ayırabilme imkanımız yoktur. Herhangi bir konuya hazırlanan öğrenci ihtiyacı olan yan bilgileri, imaları, işaretleri ve yönlendirmeleri de -hazırlandığı konuyla ilişkilendirilmiş şekliyle- önünde ve anında bulabilmelidir. Aksi durumda Kitab’ın hedef kitlesi bakımından verim alma şansımız ortadan kalkardı. Bu sebeplerle, ‘Tefsir El Kitabı’ baştan sona ara vermeden okunacağı varsayılarak hazırlanan bir kitap tekniği ile hazırlanmadı.

Kitap’ta mümkün olduğunca deskriptif/didaktik/betimleyici bir yöntem takip edilerek, genellikle kaynaklardaki bilgilerin aktarılması öncelendi. Böylece, tartışmalı alanlarda tercih yapılmayarak kararın okuyucuya bırakılması hedeflendi. Yine de tefsir usulünün çoğu konusunu içeren bu Kitap’ta bir çok ilmî tercih yapma gereği hasıl oldu. Kitab’ın editörü sıfatıyla bu tercihlerden sorumlu değiliz. Kitap’ta benimsemediğimiz görüşler bulunmasına rağmen editörlük görevinin yetkilerini aşmamaya gayret ettik. Yaklaşımlar ve tercihler muhterem yazarlara aittir.

Son olarak, Kitab’ın ikinci baskısı için tashih aşamasında bana destek veren değerli öğrencim Ömer Durmuş’a, kıymetli meslektaşlarım Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat ile Prof. Dr. Mehmet Ünal’a, projeyi yürüten saygıdeğer Prof. Dr. Eyüp Baş’a ve tabii ki başta Necla Yavuz Hanımefendi ile Murat Ünal Beyefendi olmak üzere Grafiker Yayınları ailesine teşekkür ederim. Gayret bizden tevfik Allah’tandır.

Prof. Dr. Mehmet Akif Koç
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tefsir Anabilim Dalı
Ankara, Eylül 2014